

**PROGRAM USUWANIA WYROBÓW
ZAWIERAJĄCYCH AZBEST
DLA MIASTA I GMINY SURAŻ**

2006 rok, grudzień.

SPIS TREŚCI

<u>I. WPROWADZENIE..</u>	3
<u>II. CEL OPRACOWANIA PROGRAMU.</u>	4
<u>III. SZKODLIWOŚĆ AZBESTU DLA ZDROWIA LUDZI I ŚRODOWISKA.</u>	4
<u>IV. PRZEPISY PRAWNE DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST I OBOWIĄZKI Z NICH WYNIKAJĄCE</u>	6
<u>V. ILOŚĆ I ROZMIECZCZENIE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY SURAŻ.</u>	11
<u>VI. UNIESZKODLIWIANIE I UTYLIZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST</u>	14
<u>VII FINANSOWE ASPEKTY REALIZACJI PROGRAMU..</u>	17
<u>VIII RZECZOWY HARMONOGRAM REALIZACJI „PROGRAMU...” PRZEZ GMINĘ SURAŻ.</u>	19
<u>IX PODSUMOWANIE..</u>	22
<u>ZAŁĄCZNIK 1.</u>	23
<u>ZAŁĄCZNIK NR 2.</u>	27
<u>ZAŁĄCZNIK NR 3.</u>	33

I. WPROWADZENIE

Podstawą prawną powstania” Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla miasta i gminy Suraz” jest” Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski” przyjęty przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej przyjęty w dniu 14.05.2002 roku.

Zgodnie z powyższym dokumentem gminy mają obowiązek sporządzenia i przyjęcia uchwałą Rady Gminy gminnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest do dnia 31.12.2006 roku. Tu również zamieszczone są „wytyczne dla jednostek samorządu terytorialnego dotyczące przygotowania planów gospodarki odpadami w zakresie usuwania wyrobów zawierających azbest „.

Podstawą do opracowania programów usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest w pierwszej kolejności jest dokonanie rozpoznania stopnia zużycia tych wyrobów zabudowanych na konkretnych obiektach. Uzyskane dane powinny być gromadzone przez samorząd gminy, a następnie przekazywane do samorządu powiatowego celem opracowania „Programu...”stanowiącego integralną część z programem wojewódzkim. Tak, więc niezbędnym jest rozpowszechnienie wśród społeczności lokalnej informacji o skutkach dla zdrowia i środowiska powodowanych przez azbest i wyroby zawierające azbest, zorganizowanie fachowej pomocy wszystkim właścicielom obiektów przez samorządy gmin przy wypełnianiu arkuszy ocen ujętych w rozporządzeniu Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 02.04.2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz.U.Nr 71 poz. 649), przekazywanie informacji o możliwościach uzyskiwania pomocy kredytowej na modernizację obiektów, utylizację wyrobów azbestowych, i.t.p.

Opracowując powyższy program gmina Suraz przeprowadziła inwentaryzację pokryć azbestowych wraz z oceną ich stanu technicznego możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest zgodnie z załącznikiem nr 2 do *Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 23.10.2003 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których jest lub był wykorzystywany azbest(Dz. U. Nr 192 poz. 1876) oraz załącznikiem nr 1 do Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 02.04.2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649). Wykaz aktów prawnych dotyczących zasad postępowania z wyrobami zawierającymi azbest od momentu dokonania przeglądu technicznego do zdeponowania wytworzonych odpadów na składowisku zamieszczony jest w załączniku nr 1.*

II. CEL OPRACOWANIA PROGRAMU.

Celem programu jest stopniowa eliminacja wyrobów zawierających azbest z terenu miasta i gminy Suraz oraz ich bezpieczne unieszkodliwianie zgodnie z przepisami prawa. Spowoduje to sukcesywną likwidację oddziaływania azbestu na środowisko, doprowadzi do spełnienia wymogów ochrony środowiska oraz wyeliminuje negatywne skutki zdrowotne mieszkańców miasta i gminy spowodowane oddziaływaniem azbestu. Do celów opracowania niniejszego dokumentu wykorzystano ankiety opracowane na podstawie:

- oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest – zał. 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 2 kwietnia 2004 w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649)
- informacji o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania – zał. 2 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystany azbest
- informacji o wyrobach zawierających azbest, których wykorzystanie zostało zakończone – zał. 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn 23 października 2003 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystany azbest

Opracowanie programu zgodnie z powyższymi rozporządzeniami jest warunkiem ubiegania się o środki pomocowe.

III. SZKODLIWOŚĆ AZBESTU DLA ZDROWIA LUDZI I ŚRODOWISKA.

Azbest jest nazwą handlową materiałów włóknistych, które pod względem chemicznym są uwodnionymi krzemianami magnezu, żelaza, wapnia i sodu. Wśród wyrobów azbestowych można wyróżnić 2 grupy produktów:

„wyroby miękkie”- których gęstość objętościowa jest mniejsza niż 1000 kg/

m³, to słabo związane produkty azbestowe o wysokim ponad 60 % udziale azbestu w produkcji oraz niskiej zawartości substancji wiążącej, do których zaliczamy tynki, maty, płyty azbestowe, papy.

„wyroby twarde”- których gęstość objętościowa jest większa niż 1000 kg/ m³, zawierające wysoki udział substancji wiążącej, zaś niski udział azbestu (do 15 %), do których należą płyty faliste i płaskie, rury wodociągowe, elementy kanalizacji. Spójność włókien azbestowych jest tak wysoka, że praktycznie nie uwalniają się one do środowiska (wyjątkiem jest obróbka np.: cięcie lub proces naruszania mechanicznego)

Chorobotwórcze działanie azbestu powstaje w wyniku wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Azbest nie poddawany procesom powodującym powstawanie pyłu i zabezpieczony w sposób uniemożliwiający uwalnianie się włókien do powietrza nie stanowi zagrożenia dla zdrowia ludzkiego.

Azbest umieszczony został w wykazie opracowanym przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej jako substancja niebezpieczna o działaniu rakotwórczym na człowieka. Udowodniono, bowiem, że substancja stanowi poważne zagrożenie dla zdrowia w następstwie długotrwałego narażenia dróg oddechowych na wdychanie jego włókien. Największe zagrożenie stanowią tzw. włókna respirabilne , czyli takie które mogą występować w postaci trwałego aerozolu w powietrzu i przedostają się z wdychanym powietrzem do organizmu. Są one dłuższe od 5 mikrometrów i mają grubość nie większą niż 3 mikrometry. Włókna te wdychane do pęcherzyków płucnych, nie mogą być wydalone. Ich szkodliwe działanie ujawniać się może po wielu latach w postaci następujących schorzeń:

- pylica azbestowa (azbestoza)
- międzybłonniak opłucnej
- rak płuc.

Poważny niepokój budzi również fakt, że usuwanie z dachów i elewacji wyrobów zawierających azbest przez przypadkowe i nieprofesjonalne firmy, zwiększa zagrożenie pyłem azbestowym dla mieszkańców kraju.

Wśród sposobów eliminacji zagrożeń, które przewiduje się dla budynków z wyrobami azbestowymi , wyróżnia się następujące kierunki działań:

1. Całkowite usunięcie wyrobów . Jest to rozwiązanie kosztowne , ale radykalne. Wymaga ono specjalistycznych narzędzi , stwarza nowe problemy – wytworzenie „ niebezpiecznych odpadów „ oraz powoduje okresowo wzrost pyłów z azbestu w otoczeniu , których minimalizacja wymaga kosztownej techniki. Usuwanie wyrobów zawierających azbest nie może być zasadą , wyborem stosowanym jako rozwiązanie ogólne dla wszystkich sytuacji (ze względów ekonomicznych , także ze względu na ograniczone możliwości składowania i zagospodarowania odpadów).Polecane zatem, jest rozłożenie tego sposobu w czasie.

2. Pomalowanie lub impregnowanie wyrobów z azbestem. Pomalowanie wyrobów odnosić się może wyłącznie do wyrobów bezwzględnie dobrej kondycji technicznej. Polecane może być np. dla tych wyrobów, których powierzchnia jest czysta lub może być odczyszczona i może przyjąć powłokę ochronną. Metodą tą mogą być objęte wyroby azbestowo – cementowe, będące w dobrym stanie technicznym, w obiektach, które nie wymagają termomodernizacji. Opisane postępowanie jest rozwiązaniem jedynie tymczasowym, które nie wymaga kosztownych technik, jednocześnie przesuwając problem azbestu w czasie, a nie rozwiązuje go całkowicie, gdyż wyrób azbestowy pozostaje w budynku, zobowiązując właściciela do okresowych ocen tego wyrobu.

3. Stosowanie barier płytowych ze ścianek działowych oddzielających hermetycznie wyroby z azbestem od otoczenia. Rozwiązanie to podobnie jak poprzednie jest doraźnym zmniejszeniem zagrożeń, przesuwając problem w czasie, umożliwiając eksploatację obiektu bez kosztownych prac specjalistycznych polegających na usuwaniu azbestu. Ma ono zastosowanie w obiektach przemysłowych. W Polsce na ogół nie jest ono popularne.

IV. PRZEPISY PRAWNE DOTYCZĄCE POSTĘPOWANIA Z WYROBAMI I ODPADAMI ZAWIERAJĄCYMI AZBEST I OBOWIĄZKI Z NICH WYNIKAJĄCE

Zgodnie z Ustawą z dn. 19.06.1997 roku o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101 poz. 628 z późn. zmianami) zakazuje się:

- wprowadzania na polski obszar celny azbestu oraz wyrobów zawierających azbest
- produkcji wyrobów zawierających azbest
- obrotu azbestem i wyrobami azbestowymi

z wyjątkiem azbestu i wyrobów azbestowych stosowanych do celów specjalnych.

Ustawodawca wprowadził też szereg aktów prawnych (ustaw i rozporządzeń zamieszczonych w załączniku nr 2 do niniejszego programu) regulujących kwestię związaną z postępowaniem i usuwaniem wyrobów zawierających azbest. Uzupełnieniem tych aktów jest „Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski”, przyjęty przez Radę Ministrów 14 maja 2002 roku oraz lokalne programy usuwania azbestu.

Zgodnie z prawem polskim dopuszcza się użytkowanie wyrobów zawierających azbest do 31. 12 2032 roku. Ustawodawca narzuca jednak pewne

obowiązki na właścicieli nieruchomości, a także na powiaty i gminy. Dotyczą one postępowania z wyrobami i odpadami azbestowymi. Szczegółową procedurą obwarowane są warunki prac przy zdejmowaniu wyrobów zawierających azbest.

Obowiązki gmin wynikające z ustaw i rozporządzeń:

- ✓ opracowanie , przyjęcie i aktualizacja programów gospodarki odpadami (z uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych zawierających azbest)
- ✓ gromadzenie informacji przekazywanych przez osoby fizyczne (właścicieli i zarządców nieruchomości) o wyrobach zawierających azbest i miejscu ich wykorzystania
- ✓ przedkładanie marszałkowi województwa informacji o rodzaju , ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska , w tym wyrobów zawierających azbest
- ✓ udzielanie zezwoleń przez starostę na transport odpadów niebezpiecznych(w tym azbestu) po uprzednim zasięgnięciu opinii burmistrza gminy

Obowiązki właścicieli , zarządców lub użytkowników nieruchomości :

- kontrola wyrobów zawierających azbest znajdujących się w obiektach , urządzeniach budowlanych , urządzeniach przemysłowych lub innych miejscach zawierających azbest,
- sporządzenie i przedłożenie organowi nadzoru budowlanego oceny stanu i dokumentacji miejsca zawierającego azbest,
- usuwanie wyrobów zawierających azbest zakwalifikowanych zgodnie z oceną do wymiany na skutek nadmiernego zużycia wyrobu lub jego uszkodzenia ,
- coroczne sporządzenie programu kontroli jakości powietrza obejmującej pomiar stężenia azbestu, dla każdego pomieszczenia , w którym znajdują się instalacje lub urządzenia zawierające azbest lub wyroby zawierające azbest,
- sporządzenie inwentaryzacji zastosowanych wyrobów zawierających azbest poprzez sporządzenie spisu z natury,
- przegląd i oznakowanie , w sposób przewidziany przez prawo , miejsc , w których był lub jest wykorzystywany azbest lub wyroby

zawierające azbest,

- sporządzenie i przedłożenie marszałkowi województwa w przypadku przedsiębiorstw lub prezydentowi w przypadku osób fizycznych niebędącymi przedsiębiorcami oraz coroczna aktualizacja informacji o :
 - wyrobach zawierających azbest
 - wyrobach zawierających azbest , których wykorzystanie zostało zakończone
- zgłoszenie właściwemu organowi architektoniczno – budowlanemu prac polegających na zabezpieczaniu lub usuwaniu wyrobów zawierających azbest zgodnie z przepisami prawa budowlanego.

Obowiązki wykonawców prac polegających na zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest:

- uzyskanie pozwolenia, decyzji zatwierdzającej program gospodarowania odpadami niebezpiecznymi albo złożenie organowi informacji o wytwarzanych odpadach oraz o sposobie gospodarowania odpadami niebezpiecznymi
- przeszkolenie przez uprawnioną instytucję zatrudnionych pracowników i osób kierujących lub nadzorujących , w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu tych wyrobów oraz w zakresie przestrzegania procedur dotyczących bezpiecznego postępowania a wyrobami zawierającymi azbest,
- opracowanie przed rozpoczęciem prac szczegółowego programu prac usuwania wyrobów zawierających azbest, obejmującego :
 - identyfikację azbestu w przewidzianych do usunięcia materiałach , na podstawie udokumentowanej informacji od właściciela lub zarządcy obiektu albo też na podstawie badań przeprowadzonych przez akredytowane laboratorium ,
 - informacje o metodach wykonywania programowanych prac
 - zakres niezbędnych zabezpieczeń pracowników oraz środowiska przed narażeniem na szkodliwość emisji azbestu, w tym problematykę określoną przepisami dotyczącymi programu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia ,
 - ustalenie dla rodzaju wykonywanych prac niezbędnego monitoringu

powietrza ,

- posiadanie niezbędnego wyposażenia technicznego i socjalnego zapewniającego prowadzenie określonych programem prac oraz zabezpieczeń pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu,

- zgłoszenie prac polegających na zabezpieczeniu lub usunięciu wyrobów zawierających azbest z obiektu , urządzenia budowlanego lub instalacji przemysłowej , właściwemu organowi nadzoru budowlanego oraz właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy.

- zapewnienie warunków bezpiecznego usuwania wyrobów zawierających azbest z miejsca ich występowania
- złożenie właścicielowi , użytkownikowi wieczystemu lub zarządcy nieruchomości , urządzenia budowlanego , instalacji przemysłowej lub innego miejsca zawierającego azbest, pisemnego oświadczenia o prawidłowości wykonywania prac oraz o oczyszczaniu terenu z pyłu azbestowego , z zachowaniem przepisów technicznych i sanitarnych.

Warunkiem koniecznym prawidłowego postępowania z wyrobami zawierającymi azbest jest przeprowadzenie rzetelnej inwentaryzacji wyrobów na terenie gminy. Po dokonaniu oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania wyrobów zawierających azbest budynki pokryte wyrobem zawierającym azbest zakwalifikowano do trzech stopni pilności :

I stopień pilności oznacza konieczność wymiany lub naprawy wyrobu

II stopień pilności oznacza ponowną ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie 1 roku

III stopień pilności oznacza ponowną ocenę stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie do 5 lat.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest Dz.U. Nr 192 poz.1876) właściciele i zarządcy nieruchomości zobligowani są do przekazywania wojewodzie a osoby fizyczne niebędące przedsiębiorcami wójtowi i burmistrzowi lub prezydentowi miasta informacji o wyrobach zawierających azbest , których wykorzystanie zostało już zakończone.

Jednocześnie ustawodawca w rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dn. 14 października 2005 roku w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz.1553)

dokładnie określa, jakie obowiązki i zasady bezpieczeństwa i higieny powinny być spełnione przy wykonywaniu tego rodzaju prac. Jednostka taka powinna posiadać odpowiednie zezwolenie na tego rodzaju działalność, niezbędne wyspecjalizowane zaplecze techniczne, socjalne oraz odpowiednie zabezpieczenie pracowników i środowiska przed narażeniem na działanie azbestu.

Przed przystąpieniem do robót zmiany pokrycia wykonawca powinien wydzielić strefy pracy, w których występuje narażenie na działanie azbestu i określić miejsca demontażu, gromadzenia odpadów oraz miejsca, w których pracownicy oczyszczają sprzęt. Bezpośrednią strefę pracy należy przynajmniej osłaniać od wiatru, stosując osłonięcie z folii dla płyt elewacyjnych i przenośne namioty z folii dla płyt eternitowych (tzw. przenośne daszki foliowe). W strefie bezpośredniego demontażu eternitu, o ile jest on powierzchniowo zniszczony przez kwaśne deszcze lub uszkodzony, polecane jest wykonanie pomiarów zanieczyszczenia powietrza. Po przekroczeniu 15000 wł./m³ polecane jest stosowanie ochrony dróg oddechowych, nawet w przestrzeni otwartej. Prace demontażu lub impregnacji nie powinny powodować niepotrzebnej destrukcji mechanicznej azbestocementu. Należy na to zwracać uwagę zwłaszcza podczas transportowania płyt azbestowo-cementowych i składowania ich na wydzielonym miejscu (w zamykanych kontenerach lub na paletach). Przed rozpoczęciem demontażu lub impregnacji pokryć dachowych z eternitu jego powierzchnia powinna być odkurzona specjalistycznym odkurzaczem klasy K-1 z filtrem HEPA lub zmyta – pod przenośnym daszkiem z folii – słabą strugą wody. W przypadku programowanej impregnacji i pozostawienia pokrycia dachowego bez demontażu, przed impregnacją lub pomalowaniem płyt środkami posiadającymi aprobatę ITB, należy oczyścić powierzchnię dachu na mokro. Powierzchnia ta powinna być zmywana i jednocześnie delikatnie zeszczotkowana, (ale nie szczotką drucianą, która mogłaby naruszyć spoiwo cementowe). Woda po odcieknięciu z powierzchni azbestocementu powinna być zebrana, przefiltrowana, a osad zawierający azbest należy potraktować jako odpad niebezpieczny. Jeśli nie można uniknąć mechanicznego naruszenia powierzchni wyrobów z azbestu, należy stosować wolnoobrotowe urządzenia, najlepiej z miejscowym odciągami i filtrowaniem powietrza lub narzędzia ręczne, takie jak: młotek, dłuto, szpachla, piłka do cięcia. W strefie prowadzenia robót mogą przebywać wyłącznie pracownicy usuwający azbest zaopatrzeni w środki ochrony indywidualnej. W strefie przeznaczonej dla innych pracowników remontujących obiekt znajdują się pomieszczenia zaplecza technicznego budowy, pomieszczenia socjalne, magazyny materiałowe, szatnie itp. Wejście do niej powinno być zabronione dla osób niewłączonych do procesu.

Po zakończeniu prac odpady zawierające azbest :

-należy pakować w folię polietylenową o grubości nie mniejszej niż 0,2 mm (niedopuszczalne jest stosowanie worków papierowych),

przed opakowaniem pyły azbestowe, wyroby i odpady wyrobów azbestowych miękkich (poniżej 1000 kg/m³) należy zestalić przy użyciu cementu lub

żywie syntetycznych,

- filtry jednostek utrzymujących podciśnienie w strefie pracy, zużyte filtry do masek przeciwpylowych, zanieczyszczone azbestem jednorazowe ubrania ochronne, zdemontowane folie są również odpadem niebezpiecznym zawierającym azbest. Ze względu na możliwość uwalniania się z nich azbestu do otoczenia, muszą być podobnie jak inne odpady z azbestem hermetyzowane przez umieszczanie w workach polietylenowych, oznakowanych znakiem „a”,

- odpady zawierające azbest powinny być gromadzone i pakowane w strefie odizolowanej od otoczenia,

- opakowania z odpadami powinny być szczelnie zamknięte (zgrzewem ciągłym lub taśmą klejącą) i oznakowane w sposób trwały, nieulegający zniszczeniu pod wpływem czynników atmosferycznych i mechanicznych,

- należy założyć kartę ewidencji odpadów i dokument obrotu odpadami niebezpiecznymi.

Jednocześnie właściciele nieruchomości posiadający pokrycia wykonane z materiałów zawierających w swym składzie azbest powinni być świadomi zakazu indywidualnej zmiany pokryć z azbestu

W przypadku nieprzestrzegania nałożonych na jednostki organizacyjne i osoby fizyczne obowiązków w zakresie bezpiecznego wykorzystywania i usuwania wyrobów zawierających azbest ustawa z dn. 27 kwietnia 2001 Prawo ochrony środowiska przewiduje sankcje karne w postaci kary aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny orzekane na podstawie przepisów kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz odpowiedzialność administracyjną poprzez wstrzymanie działalności prowadzonej przez podmiot korzystający ze środowiska lub osobę fizyczną powodującą pogorszenie stanu środowiska w znacznych rozmiarach lub zagrażającej życiu lub zdrowiu ludzi.

V. ILOŚĆ I ROZMIECZCZENIE WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST NA TERENIE GMINY SURAŻ

Przy opracowaniu programu wykorzystano ankiety opracowane na podstawie załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 2 kwietnia 2004 w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649) oraz zał. nr 2 i 3 do rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dn. 23 października 2003 roku w sprawie wymagań w zakresie wykorzystania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystany azbest.

Rozmieszczenie pokryć dachowych na terenie gminy Suraż(w m²)

Doktorce- 9662,30

w tym : - budynki mieszkalne- 2037,90

- budynki gospodarcze -3410,00

- stodoły – 3402,80

- inne budynki gospodarcze – 811,60

Końcowizna – 3433,60

w tym : - budynki mieszkalne- 253,40

- budynki gospodarcze – 622,10

- stodoły – 1281,00

- inne budynki gospodarcze – 1276,50

Kowale – 7775,90

w tym : - budynki mieszkalne- 948,30

- budynki gospodarcze -3583,10

- stodoły – 2967,90

- inne budynki gospodarcze – 276,60

Lesznia – 8952,00

w tym : - budynki mieszkalne- 1946,50

- budynki gospodarcze -2128,60

- stodoły – 4595,40

- inne budynki gospodarcze – 281,50

Rynki -12184,60

w tym : - budynki mieszkalne- 1494,90

- budynki gospodarcze -6000,00

- stodoły – 4073,00

- inne budynki gospodarcze – 616,10

Średzińskie – 87757,00

w tym : - budynki mieszkalne- 381,60

- budynki gospodarcze -4056,90

- stodoły – 3921,40

- inne budynki gospodarcze – 397,50

Zawyki- Ferma – 3315,70

w tym : - budynki mieszkalne- 380,20

- budynki gospodarcze -1773,30

- stodoły – 1147,50

- inne budynki gospodarcze – 14,80

Zawyki -27836,30

w tym : - budynki mieszkalne- 2037,90

- budynki gospodarcze -3410,00

- stodoły – 3402,80

- inne budynki gospodarcze – 811,60

Zimnochy – Świechy – 7856,40

w tym : - budynki mieszkalne- 1386,40

- budynki gospodarcze -2108,10

- stodoły – 3992,90

- inne budynki gospodarcze – 369,00

Zimnochy –Ostasze -5982,30

w tym : - budynki mieszkalne- 0,00

- budynki gospodarcze – 2957,90

- stodoły – 2137,00

- inne budynki gospodarcze – 887,40

Zimnochy – Susły- 5108,00

w tym : - budynki mieszkalne- 771,60

- budynki gospodarcze -1303,90

- stodoły – 2872,90

- inne budynki gospodarcze – 159,60

miasto Suraz – 58053 ,40

w tym : - budynki mieszkalne- 11991,70

- budynki gospodarcze -21901,40

- stodoły – 22413,10

- inne budynki gospodarcze – 2421,20

Suma pokryć zawierających azbest na terenie gminy Suraż -111366,60m², co daje ok.12250,03 Mg odpadów zawierających azbest

Do celów opracowania Programu przeprowadzono na terenie gminy dokładną inwentaryzację wyrobów zawierających azbest, w wyniku której zlokalizowano pokrycia zawierające azbest w gospodarstwach domowych na terenie gminy. W wyniku inwentaryzacji pokrycia eternitowe zlokalizowano w 366 gospodarstwach domowych, co oznacza, że w około 72% gospodarstwach domowych na terenie gminy znajdują się elementy w których składzie jest azbest. Najwięcej pokryć zawierających azbest zlokalizowano na budynkach gospodarczych i stodołach – odpowiednio 51632,30 m² (567,96Mg) i 37878,00m² (416,66Mg) w gospodarstwach indywidualnych, najmniej pokryć zawierających azbest zlokalizowano na budynkach mieszkalnych – 19362,60m² (212,99Mg). Jednocześnie 52% - 57821,40 m² (636,04Mg) całości eternitu zlokalizowana jest w samym mieście Suraż, pozostałe 48% na terenach wiejskich. Biorąc pod uwagę rodzaj pokryć dachowych, 99 % zastosowanych materiałów stanowią płyty faliste azbestowo- cementowe stosowane w budownictwie, resztę – 0,5% pokryć dachowych stanowią płyty azbestowo- cementowe płaskie.

Na budynkach użyteczności publicznej wyroby zawierające azbest występują w postaci płyt falistych azbestowo – cementowych pokrywających Przedszkole Samorządowe przy ulicy Bielskiej w Surażu. Pozostałe budynki będące własnością gminy nie posiadają wyrobów zawierających azbest. Dotyczy to zarówno pokryć dachowych, jak również pozostałych elementów, jak rur wodno – kanalizacyjnych, filarków międzyokiennych.

Na terenie gminy brak jest również dużych zakładów produkcyjnych, które mogłyby posiadać maszyny lub urządzenia w których składzie występują elementy zawierające azbest. Jak wynika z informacji uzyskanych w Podlaskim Urzędzie Wojewódzkim brak jest jakichkolwiek zgłoszeń od przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie gminy Suraż dotyczących wyrobów zawierających azbest.

Ogólnie całość wyrobów zawierających azbest na terenie miasta i gminy Suraż należy zaliczyć do I lub II stopnia pilności – dokonano 524 oceny I stopnia pilności – 81,8% ogółu ocen, resztę czyli 116 ocen należy do II stopnia pilności. W konsekwencji oznacza to konieczność wymiany lub naprawy wyrobów lub konieczność ponownej oceny stanu i możliwości bezpiecznego użytkowania w terminie jednego roku. Biorąc pod uwagę wyroby zaliczane do I stopnia pilności o ile pokrycie dachowe jest szczelne, a elewacja nie jest spękana wyroby te mogą być

pozostawione w obiekcie bez usuwania , ale powinny być pokryte odpowiednimi powłokami ochronnymi.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami do zabezpieczeń wyrobów budowlanych zawierających azbest powinny być stosowane środki impregnujące , które uzyskały aprobatę techniczną ITB .

VI. UNIESZKODLIWIANIE I UTYLIZACJA WYROBÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST

Metodami zagospodarowania odpadów zawierających azbest jest unieszkodliwianie przez składowanie lub utylizacja. Na terenie województwa podlaskiego nie ma składowiska odpadów mającego zezwolenie na przyjmowanie i składowanie odpadów zawierających azbest.

Składowiska posiadające pozwolenie na przyjmowanie odpadów zawierające azbest:

woj. dolnośląskie

1. Składowisko Odpadów Stałych Polowice, KGHM Polska Miedź SA Oddział Huta Miedzi Legnica, ul. Złotoryjska 194
2. Składowisko Odpadów Przemysłowych, Wałbrzych ul.Górnicza 1, zarządzane przez Mo BRUK Korzenna 214, pow. nowosądecki
3. Składowisko odpadów przemysłowych w Biechowie, KGHM Polska Miedź SA Oddział Huta Miedzi Głogów Żukowice, ul. Żukowicka 1
4. Składowisko Dolnośląskiej Korporacji Ekologicznej w Oławie ul. Polna 1, Dolnośląska Korporacja Ekologiczna Sp. z o.o. Oława ul. 3 Maja 26 (azbest składowany jest po przekształceniu w procesie zestalania pod kodem 19 03 06)

woj. kujawsko-pomorskie

1. Składowisko odpadów przy ul. Lisiej, Zakłady Chemiczne „ZACHEM”, Bydgoszcz ul. Wojska Polskiego 65 (na potrzeby zakładu)
2. Zakładowe składowisko odpadów przemysłowych Anwil S.A., Włocławek ul. Toruńska 2 (na potrzeby zakładu)

woj. lubuskie

1. Składowisko odpadów w Chrościku, ul. Małyszyńska 180 Gorzów Wlkp., zarządzane przez Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. Gorzów Wlkp. ul. Teatralna 49

woj. łódzkie

1. Składowisko odpadów przemysłowych w Zgierzu, ul. Miroszewska 54,

zarządzane przez EKO-BORUTA Sp. z o.o., Zgierz ul. A. Struga 10

2. Mokre składowisko popiołu i żużla Bagno-Lubień Elektrownia Bełchatów S.A., Kleszczów

woj. małopolskie

1. Składowisko odpadów niebezpiecznych w Oświęcimiu, ul. Nadwiślańska 46
2. Składowisko odpadów za rz.Białą w Tarnowie, Zakłady Azotowe w Tarnowie-Mościcach S.A. ul. Kwiatkowskiego 8
3. Składowisko komunalne w Ujkowie Starym pow.olkuski, Zakład Gospodarki Komunalnej BOLESŁAW Sp. z o.o. Bolesław, ul. Osadowa

woj. mazowieckie

1. Składowisko odpadów komunalnych w Rachocinie, Miasto Sierpc ul. Traugutta 32

woj. podkarpackie

1. Składowisko odpadów komunalnych w Młynach pow.jarosławski, Zakład Gospodarki Komunalnej Gminy Radymno z/s w Skołoszowie 341

woj. pomorskie

1. Zakład Utylizacyjny Gdańsk Szadółki ul. Jabłoniowa 55

woj. śląskie

1. Składowisko odpadów w Knurowie ul. Szybowa, zarządzane przez PPHU KOMART Sp. z o.o., Knurów ul. Szpitalna 7
2. Składowisko odpadów komunalnych w Świętochłowicach, MP GK Sp. z o.o. Świętochłowice ul. Łagiewnicka 7641-608
3. Składowisko odpadów niebezpiecznych i obojętnych w Dąbrowie Górniczej ul. Koksownicza 1, Zakłady Koksownicze Przyjaźń

woj. warmińsko-mazurskie

1. Zakład Utylizacji Odpadów w Elblągu, ul. Mazurska 42,

woj. wielkopolskie

1. Składowisko odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne Pasieka gm. Trzemeszno, zarządzane przez Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe IZOPOLS.A. Trzemeszno ul. Gnieźnieńska 4
2. Składowisko odpadów niebezpiecznych w Koninie ul. Sulańska 11

3. Składowisko odpadów w Goraninie pow. Koniński, zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami EKOSERWIS s.c. Wołomin ul. Partyzantów 38

woj. zachodnio-pomorskie

1. Składowisko odpadów w m. Dalsze 36 gm. Myślibórz, zarządzane przez EKO-MYŚL Sp.z o.o. w Myśliborzu, ul. 1-go Maja 19
2. Składowisko odpadów w Sianowie, zarządzane przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp.z o.o w Koszalinie, ul. Rzeczna 14
3. Składowisko odpadów w Marianowie ul. Jeziorna 15, zarządzane przez Przedsiębiorstwo EKOMAR Spółka z o.o. (azbest składowany jest po przekształceniu w procesie zestalania pod kodem 19 03 06)

Utylizacja odpadów zawierających azbest polega natomiast na rozpuszczeniu włókien azbestowych w kwasie fluorowodorowym, a następnie neutralizacji wodorotlenkiem wapnia z wytworzeniem fluorku wapnia i krzemionki. Dla poprawy rozpuszczalności azbest rozdrabnia się na kawałki poniżej 5 mm, a następnie 100 kg tak przygotowanego azbestu podaje się przenośnikiem ślimakowym do pracującego okresowo reaktora o pojemności 400l, wyposażonego w płaszcz chłodzący. Woda cyrkulująca w płaszczu utrzymuje temperaturę reakcji na poziomie 60 – 65 °C. W tych warunkach po upływie 30 minut stężenie kwasu maleje do 10 % i reakcja jest zakończona. Roztwór ten neutralizuje się i tak powstały fluorek wapnia może służyć jako wypełniacz cementu budowlanego.

Na terenie powiatu białostockiego pozwolenie na usuwanie wyrobów zawierających azbest ma 47 podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w tego rodzaju usługach. Ich wykaz znajduje się w załączniku nr 3

Najpopularniejszym sposobem zagospodarowania odpadów zawierających azbest jest jednak składowanie.

W powyższym Programie ...” założono, że odpady zawierające azbest będą usuwane sukcesywnie, liniowo w ciągu najbliższych 25 lat.

W tabeli 1 przedstawiono niezbędną pojemność składowisk do składowania odpadów zawierających azbest zebranych na terenie gminy Suraz.

tabela 1 **NIEZBĘDNA POJEMNOŚĆ SKŁADOWISKA DO
SKŁADOWANIA ODPADÓW ZAWIERAJĄCYCH AZBEST Z TERENU GMINY
SURAŻ**

L p	Lata	Ilość odpadów w m ²	Ilość odpadów w Mg	Ilość odpadów do składowania w m ³
1	2007-2011	22273,32	245,01	200,91
2	2012-2021	44546,64	490,01	401,81
3	2022-2032	44546,64	490,01	401,81
4	Razem	111366,60	1225,03	1004,53

źródło : obliczenia własne

VII FINANSOWE ASPEKTY REALIZACJI PROGRAMU

Zgodnie z obowiązującymi przepisami koszty zdjęcia i unieszkodliwienia pokryć dachowych zawierających azbest ponosi właściciel nieruchomości . Niemniej jednak ze względu na wysokie koszty demontażu, zabezpieczenia , transportu i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest , część obowiązków mogą brać na siebie gminy. Pomoc ta polegać może na zorganizowaniu działań usuwania azbestu z terenu gminy i ubiegania się o środki na dofinansowanie tego działania. Na dzień sporządzania programu istnieje możliwość pozyskania środków w postaci niskooprocentowanej pożyczki , z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Białymstoku która może być częściowo umorzona przy spełnieniu określonych warunków . Niemniej jednak opracowanie programu daje możliwość ubiegania się o dofinansowanie ze środków zewnętrznych- funduszy strukturalnych w nowym budżecie 2007 -2013.

W zatwierdzonym przez Zarząd Województwa Podlaskiego Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2007 – 2013 w priorytecie V Rozwój infrastruktury ochrony środowiska zapisane są działania ,które dotyczą między innymi systemu odzyskiwania i unieszkodliwiania odpadów. Możliwym jest zatem ubieganie się o środki na uporządkowanie gospodarki odpadami w tym odpadami zawierającymi azbest.

Beneficjentami Priorytetu mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia
- jednostki organizacyjne jst
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- parki narodowe i krajobrazowe/podmioty zarządzające obszarami chronionymi
- jednostki sektora finansów publicznych (nie wymienione wyżej / pozostałe / inne)
- organizacje pozarządowe

Poziom dofinansowania:

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego wynosi maksymalnie 85% kwalifikujących się wydatków

Gmina zakłada , iż powyższy program wdrażany będzie sukcesywnie przez okres 25 lat czyli do roku 2032.

Do oszacowania prawdopodobnych kosztów docelowej realizacji przedsięwzięcia , przyjęto średnie ceny przedsiębiorstw zajmujących się demontażem i unieszkodliwianiem pokryć zawierających azbest

Średni koszt demontażu i składowania metra kwadratowego pokryć zawierających azbest ustalono na podstawie cen dyktowanych przez wyspecjalizowane firmy -30 PLN

$$111336,60 \times 30 = 3340998,00 \text{ PLN (w tym VAT 233869,86 PLN)}$$

Biorąc pod uwagę , iż program realizowany będzie przez okres 25 lat – do roku 2032 – tak więc średnioroczny koszt demontażu pokryć zawierających eternit to 133639,92 PLN (w tym VAT -9354,79 PLN)

Koszty nowych pokryć dachowych

Ceny nowych materiałów do pokryć dachowych przyjęto na podstawie średnich cen oferowanych przez sprzedawców w roku 2006

- dachówka ceramiczna – 41 PLN/m²
- blacha płaska lakierowana – 22 PLN/ m²

-blacha trapezowa i profilowana – 28PLN/m²

-gont bitumiczny – 27 PLN/m².

Średnia cena nowego pokrycia dachowego 29,50 PLN/m².

Koszt nowych pokryć dachowych :

$111336,60 \times 29,50 = 3284429,70 \text{ PLN}$ (w tym VAT 229910,08PLN).

Roczny koszt zmiany pokryć dachowych

$3278470,70 / 25 = 131377,18 \text{ PLN}$ (w tym VAT 9196,40PLN)

Dochód budżetu państwa z tytułu podatku VAT

Podatek VAT od demontażu pokryć eternitowych –233869,86PLN

Podatek VAT od kupna nowych pokryć dachowych –229910,08PLN

**Dochód budżetu państwa z tytułu realizacji programu na terenie gminy
Suraż –463779,94 PLN**

VIII RZECZOWY HARMONOGRAM REALIZACJI „PROGRAMU...” PRZEZ GMINĘ SURAŻ

W niniejszym rozdziale przedstawiono zadania , które gmina powinna zrealizować w celu realizacji założeń powyższego programu.

1. Działalność edukacyjna i informacyjna skierowana do właścicieli i zarządców oraz użytkowników budynków zawierających azbest dotycząca zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem.

W celu podniesienia świadomości ekologicznej na temat szkodliwości wyrobów zawierających azbest oraz prawidłowego z nimi postępowania, gmina powinna przeprowadzić kampanię informacyjną zarówno wśród pracowników administracji publicznej, jak i mieszkańców gminy. Działania te powinny obejmować druk ulotek , folderów , plakatów , spotkań z mieszkańcami gminy , których tematem będzie szkodliwe oddziaływanie azbestu na zdrowie ludzkie oraz sposoby minimalizacji tego rodzaju zagrożeń.

2. Aktualizacja danych dotyczących obiektów zawierających azbest

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876) ustala obowiązki właścicieli wszystkich miejsc, gdzie były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest, a także wprowadza obowiązek inwentaryzacji tych wyrobów oraz corocznej sprawozdawczości. Zgodnie z powyższym rozporządzeniem właściciel wyrobów zawierających azbest powinien przedkładać informacje wojewodzie ,wójtowi , burmistrzowi lub prezydentowi miasta .Dane te staną się podstawą posiadania zaktualizowanych informacji na temat ilości i rozmieszczenia wyrobów zawierających azbest na terenie gminy Suraz.

3. Monitoring terenu w celu zapobieganiu powstawania dzikich składowisk odpadów .

W celu zapobiegania powstawania dzikich wysypisk odpadów , na których składowane są również odpady niebezpieczne należy kontrolować stan czystości lasów i terenów na , których powstawać mogą takie składowiska .

4. Przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji programu.

5. Monitoring i ocena realizacji programu

Prowadząc bazę danych ilości wyrobów zawierających azbest oraz zbierając zaktualizowane dane od właścicieli posesji gmina będzie miała możliwość monitoringu usuwania wyrobów zawierających azbest , unieszkodliwiania tego rodzaju odpadów oraz oceny realizacji programu.

**HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ UJĘTYCH W
„PROGRAMIE ...”**

LP	NAZWA ZADANIA	OKRES REALIZACJI
1	Działalność edukacyjna i informacyjna skierowana do właścicieli i zarządców oraz użytkowników budynków zawierających azbest dotycząca zagrożeń powodowanych przez azbest oraz wyroby z azbestem	2007- 2032
2	Aktualizacja danych dotyczących obiektów zawierających azbest	2007-2031
3.	Monitoring terenu w celu zapobieganiu powstawania dzikich składowisk odpadów	2007-2032
4	Przygotowywanie rocznych sprawozdań finansowych z realizacji programu	2007-2032
5	Monitoring i ocena realizacji programu	2007-2032

IX PODSUMOWANIE

Pomimo zakazu stosowania, azbest na terytorium Polski stanowić będzie nadal przez wiele lat pokrycie dachowe wielu budynków szczególnie na terenach wiejskich , w tym na terenie gminy Suraż. Wynika to z sytuacji ekonomicznej mieszkańców szczególnie terenów wiejskich, szczególnie zagrożonych bezrobociem oraz ludzi starszych posiadających niskie dochody. Dlatego w najbliższych latach można się spodziewać jedynie remontów polegających na impregnacji pokryć dachowych .

W związku z powyższym niezbędna jest akcja informacyjna gminy i przekazywanie mieszkańcom wiedzy na temat wyrobów zawierających azbest. Należy uzmysłwić mieszkańcom , iż azbest nie jest szkodliwy dla zdrowia ale tylko pod warunkiem ,iż jest on nieuszkodzony i zaimpregnowany odpowiednimi preparatami. Konieczna więc będzie akcja informacyjna dotycząca możliwości zabezpieczenia wyrobów zawierających azbest w celu dalszej eksploatacji. Niezbędnym jest również informowanie mieszkańców gminy o zakazie samowolnego demontażu i składowania na dziko odpadów zawierających ten związek. W związku z powyższym konieczna jest baza danych i rokroczna aktualizacja danych dotyczących wyrobów zawierających azbest. W ślad za tym działaniem niezbędny jest monitoring terenów na których powstawały lub mogą powstać dzikie składowiska odpadów .

Przeprowadzona w terenie inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest na podstawie , której powstał powyższy program jest podstawą do sukcesywnego i skutecznego likwidowania wyrobów zawierających azbest na terenie miasta i gminy Suraż.

ZAŁĄCZNIK 1

Wykaz ustaw dotyczących bezpiecznego postępowania i ochrony przed azbestem i materiałami zawierającymi azbest

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. Nr 89, poz. 414, tekst jednolity z 2003 r. Nr 80, poz. 718) Wśród wielu przepisów znajduje się zapis mający zastosowanie w przypadkach występowania azbestu. Art. 30 ust. 3 stanowi: właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych, objętych obowiązkiem zgłoszenia, o którym mowa w ust. 1 tego art. jeżeli ich realizacja może naruszyć ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować:

- zagrożenie bezpieczeństwa ludzi lub mienia
- pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków,
- pogorszenie warunków zdrowotno-sanitarnych,
- wprowadzenie, utrwalenie bądź zwiększenie ograniczeń lub uciążliwości dla terenów sąsiednich.

Ustawa z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest (Dz. U. Nr 101, poz. 628, z 1998r. Nr 156, poz. 1018, z 2000 r. Nr 88, poz. 986, z 2001 r. Nr 100, poz. 1085, Nr 154, poz. 1793 oraz z 2003 r. Nr 7, poz. 78, i Nr 65, poz. 596). Ustawa weszła w życie od 28 września 1997 roku. Zakazuje ona wprowadzania na polski obszar celny azbestu, wyrobów zawierających azbest, produkcji wyrobów zawierających azbest oraz obrotu azbestem i wyrobami zawierającymi ten surowiec. Zgodnie z ustawą produkcja płyt azbestowo-cementowych została zakończona we wszystkich zakładach do 28 września 1998 r., a z dniem 28 marca 1999 r. nastąpił zakaz obrotu tymi płytami. Wyjątek stanowi tylko azbest i wyroby zawierające azbest dopuszczone do produkcji lub do wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. Wykaz tych wyrobów określa corocznie Minister właściwy do spraw gospodarki w drodze rozporządzenia. Wymieniona ustawa praktycznie zamknęła okres stosowania wyrobów zawierających azbest w Polsce, pozostaje natomiast problem sukcesywnego usuwania zużytych wyrobów w sposób nie zagrażający zdrowiu ludzi i zanieczyszczeniu środowiska. Ustawa porządkuje również zagadnienia związane z opieką zdrowotną pracowników, którzy mieli kontakt z azbestem.

Ustawa z dnia 11 stycznia 2001 r. o substancjach i preparatach chemicznych (Dz. U. Nr 11, poz. 84, z późn. zm.). Ustawa reguluje – na gruncie prawa europejskiego – problematykę dotyczącą substancji i preparatów chemicznych, w tym niebezpiecznych. Ustawa określa warunki, zakazy lub ograniczenia produkcji, wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji i preparatów chemicznych, w celu ochrony przed szkodliwym wpływem tych substancji i preparatów na zdrowie człowieka lub na środowisko. Zgodnie z ustawą tworzy się urząd Inspektora do Spraw Substancji i Preparatów Chemicznych.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628, z późn. zm.). Ustawa określa zasady postępowania z odpadami, w sposób zapewniający ochronę życia i zdrowia ludzi oraz ochronę środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, a w szczególności zasady zapobiegania powstawaniu odpadów i ich negatywnego oddziaływania na środowisko, a także odzysku lub unieszkodliwiania odpadów. W ustawie określone są obowiązki wytwórców i posiadaczy odpadów, w tym odpadów niebezpiecznych. Ustawa reguluje całokształt spraw administracyjnych, związanych z postępowaniem przy zbieraniu, transporcie, odzysku i unieszkodliwianiu, w tym składowaniu odpadów, a także wymagań technicznych i organizacyjnych dotyczących składowisk odpadów. Ustawa wprowadza obowiązek opracowania planów gospodarki odpadami na szczeblu krajowym, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Zgodnie z art. 31 ustawy z dnia 27 lipca 2001r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw, krajowy plan gospodarki odpadami został przyjęty pod koniec 2001 roku. Art. 10, ust. 4 tej samej ustawy stanowi, że wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska, zawierające plany gospodarki odpadami mają być uchwalone przez odpowiednie organy w następujących terminach:

- programy wojewódzkie – do 30 czerwca 2003 r. – uchwalane przez sejmiki województw,
- programy powiatowe – do 31 grudnia 2003 r. - uchwalane przez rady powiatów,
- programy gminne – do 30 czerwca 2004 r. - uchwalane przez rady gmin.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.) Ustawa określa zasady ochrony środowiska oraz warunki korzystania z jego zasobów, z uwzględnieniem wymagań zrównoważonego rozwoju. Ustawa zawiera szereg istotnych i ważnych

postanowień dotyczących m.in.:

- państwowego monitoringu środowiska, jako systemu pomiarów, ocen i prognoz stanu środowiska oraz gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania informacji o środowisku,
- opracowania prognoz oddziaływania na środowisko, w tym gospodarki odpadami, a także programów wojewódzkich, zmierzających do przestrzegania standardów jakości środowiska,
- ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem, sposobu postępowania z substancjami stwarzającymi szczególne zagrożenie dla środowiska,
- kar i odpowiedzialności za nieprzestrzeganie zasad i przepisów dotyczących ochrony środowiska,
- konieczności oznaczenia instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest oraz miejsc, w których on się znajduje.

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 100, poz. 1085, z późn. zm.). Ustawa reguluje tryb postępowania oraz obowiązki podmiotów określanych ustawą. W art. 54 ustawa odnosi się do odpowiednich zapisów ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Ustawa udziela delegacji ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, do określenia w drodze rozporządzenia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw transportu oraz ministrem właściwym do spraw środowiska – sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest.

Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 199, poz. 1671). Ustawa określa zasady przewozu drogowego towarów niebezpiecznych, wymagania w stosunku do kierowców i innych osób wykonujących czynności związane z tym przewozem oraz organy właściwe do sprawowania nadzoru i kontroli w tych sprawach. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) – *Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz. U. Nr 30, poz. 287, z 1999 r.). Przepisy umowy ADR oraz ustawy określają warunki załadunku i wyładunku oraz przewozu odpadów niebezpiecznych na składowisko. Pojazdy powinny być zaopatrzone w świadectwo dopuszczenia pojazdu do przewozu materiałów niebezpiecznych wydane przez upoważnioną stację kontroli pojazdów, zaś kierowcy pojazdów

winni być przeszkoleni w zakresie przewozu towarów niebezpiecznych.

Ustawa z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 7, poz. 78, z 2003 r.). Artykuł 6 ustawy nadaje nowe brzmienie (nowelizuje) art. 4 ustawy z dnia 19 czerwca 1997 r. o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest.

ZAŁĄCZNIK NR 2

Wykaz rozporządzeń dotyczących bezpiecznego postępowania i ochrony przed azbestem i materiałami zawierającymi azbest

Zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 12 marca 1996 r. w sprawie dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia, wydzielonych przez materiały budowlane, urządzenia i elementy wyposażenia w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi (M.P. Nr 19, poz. 231). Określa jako niedopuszczalny dodatek azbestu w materiałach budowlanych, z terminem obowiązywania od dnia 1 stycznia 1997 r.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 września 1996 r. w sprawie czynników rakotwórczych w środowisku pracy oraz nadzoru nad stanem zdrowia pracowników zawodowo narażonych na czynniki (Dz.U. Nr 121, poz. 571). Określa azbest (aktynolit, amozyt, antiofilit, chryzotyl, krokidolit, tremolit) o numerze CAS 1332-21-4 jako czynnik rakotwórczy dla ludzi. Szczegółowo określono również obowiązki pracodawcy w zakresie rejestru czynników rakotwórczych, stosowania środków zapobiegawczych, informowania pracowników o zagrożeniach dla zdrowia, przeszkolenia pracowników oraz obowiązki lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę zdrowotną nad pracownikiem.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 14 października 2005 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów (Dz. U. Nr 216, poz. 1824). Określa obowiązki pracodawcy zatrudniającego pracowników przy usuwaniu wyrobów zawierających azbest. Pracodawca obowiązany jest stosować środki ochrony pracowników przed szkodliwym działaniem pyłu zawierającego azbest, a przed przystąpieniem do prac sporządzić ich szczegółowy plan. Pracownicy zatrudnieni przy pracach w kontakcie z azbestem, pracodawcy i osoby kierujące takimi pracami powinni być przeszkoleni w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy zgodnie z programem określonym w załączniku nr 2 do rozporządzenia. Przedmiotowe rozporządzenie jest nowelizowane.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 02.04.2004 roku w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów

zawierających azbest (Dz. U. Nr 71 poz. 649 Rozporządzenie nakłada na właścicieli lub zarządców obiektów budowlanych obowiązek dokonania przeglądu technicznego wyrobów zawierających azbest zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia.

Rozporządzenia Ministra Gospodarki w sprawie dopuszczenia wyrobów zawierających azbest do produkcji lub wprowadzania na polski obszar celny (z 1998 r. Dz. U. Nr 44, poz. 268, z 1999 r. Nr 25, poz. 222, z 2000 r. Nr 15, poz. 188, z 2001 r. Nr 10, poz. 77, z 2002 r. Nr 1, poz. 11 i z 2003 r. Nr 5, poz. 50). Zgodnie z ustawą z 19 czerwca 1997 o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest, Minister właściwy do spraw gospodarki w porozumieniu z Ministrem właściwym do spraw środowiska, określa corocznie, w drodze rozporządzenia, na wniosek producenta lub innego podmiotu wprowadzającego na polski obszar celny wyroby zawierające azbest, wykaz wyrobów dopuszczonych do produkcji lub wprowadzenia na polski obszar celny spośród wyrobów określonych w załączniku nr 1 do ustawy. W załączniku tym znajdują się:

- płyty uszczelniające azbestowo-kauczukowe,
- uszczelki z tych płyt,
- azbest włóknisty,

Są to wyroby, których ze względów technicznych i technologicznych nie można jeszcze w wielu przypadkach zastąpić wyrobami bezazbestowymi. Dotyczy to przede wszystkim wyrobów o specjalnym przeznaczeniu dla potrzeb m.in. przemysłu chemicznego, rafineryjnego i energetyki.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206). Zamieszcza rodzaje odpadów zawierających azbest na liście odpadów niebezpiecznych w wymienionych niżej grupach i podgrupach z przypisanym kodem klasyfikacyjnym:

06 07 01* - odpady azbestowe z elektrolizy

06 13 04* - odpady z przetwarzania azbestu

10 11 81* - odpady zawierające azbest (z hutnictwa szkła)

10 13 09*- odpady zawierające azbest z produkcji elementów cementowo-azbestowych

15 01 11*- opakowania z metali zawierające niebezpieczne, porowate elementy wzmocnienia konstrukcyjnego (np. azbest) włącznie z pustymi pojemnikami ciśnieniowymi

16 01 11* - okładziny hamulcowe zawierające azbest

16 02 12* - zużyte urządzenia zawierające azbest

17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

UWAGA: gwiazdka oznacza odpady niebezpieczne

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów dokumentów stosowanych na potrzeby ewidencji odpadów (Dz. U. Nr 152, poz. 1736). Określa wzory dokumentów stosowanych do prowadzenia ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów celem zapewnienia kontroli ich przemieszczania. Do prowadzonej ewidencji odpadów obowiązani są posiadacze odpadów, w tym także wytwórcy odpadów. Ewidencje odpadów prowadzi się za pomocą dwóch dokumentów: karty ewidencji odpadów oraz karty przekazania odpadów. Karta przekazania odpadu wypełniana jest w dwóch egzemplarzach przez posiadacza przekazującego odpady na rzecz innego posiadacza odpadów. Posiadacz odpadów, który odpady przejmuje (np. zarządzający składowiskiem odpadów) zobowiązany jest do potwierdzenia na karcie przekazania odpadu fakt przyjęcia odpadu. Karty informacyjne służą do naliczania opłat za umieszczenie w danym roku odpadów na składowisku wnoszonych na rachunek dystrybucyjny urzędu marszałkowskiego właściwego ze względu na miejsce składowania odpadów.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2001 r. w sprawie zakresu informacji oraz wzorów formularzy służących do sporządzania i przekazywania zbiorczych zestawień danych (Dz. U. Nr 152, poz. 1737). Określa zakres informacji dotyczących składu i właściwości komunalnych osadów ściekowych oraz wzory formularzy do sporządzania i przekazywania zbiorczego zestawienia odpowiednich danych.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. Nr 161, poz. 1335). Rozporządzenie zmienia w istotny sposób (obniża) stawki opłaty za umieszczenie odpadów zawierających azbest na składowisku.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 r. w sprawie

określenia rodzaju przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych kryteriów związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięć do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. Nr 179, poz. 1490). Sporządzenia raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wymaga transport lub unieszkodliwianie azbestu lub produktów zawierających azbest, w ilości nie niższej niż 200 ton rocznie.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2002 r. w sprawie sposobu przedkładania wojewodzie informacji o rodzaju, ilości i miejscach występowania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska (Dz. U. Nr 175, poz. 1439). Określa terminy, sposoby przedkładania wojewodzie przez organa władz samorządowych informacji o rodzaju, ilości i miejscu występowania azbestu oraz wyrobów zawierających azbest.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 30 października 2002 r. w sprawie rodzajów odpadów, które mogą być składowane w sposób nie selektywny (Dz. U. Nr 191, poz. 1595). W sposób nie selektywny mogą być składowane odpady:

Grupy 17 06 01* - materiały izolacyjne zawierające azbest

Grupy 17 06 05* - materiały konstrukcyjne zawierające azbest

Oznacza to, że odpady obu grup mogą być składowane wspólnie, na tym samym składowisku odpadów niebezpiecznych zawierających azbest. Natomiast nie wolno tych odpadów mieszać i składować z innymi odpadami niebezpiecznymi.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 10 października 2005 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 212, poz. 1769). Określa najwyższe dopuszczalne stężenia w środowisku pracy pyłów zawierających azbest:

a) pyły zawierające azbest chryzotyl	- 0,5 mg/m ³
włókna respirabilne	- 0,1 włókien w cm ³
b) pyły zawierające azbest krokidolit	- 0,5 mg/m ³
włókna respirabilne	- 0,2 włókien w cm ³

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 5 grudnia 2002 r. w sprawie wartości odniesienia dla niektórych substancji w powietrzu (Dz. U z 2003 r Nr 1, poz. 12). Wartość odniesienia dla azbestu (włókna na m³) wynosi uśredniona 2350 µg/m³ w ciągu godziny i 250 µg/m³ dla roku kalendarzowego.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu i sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów (Dz.U. Nr 220, poz. 1858). Przepisy rozporządzenia nie stosuje się do składowiska odpadów materiałów izolacyjnych oraz konstrukcyjnych zawierających azbest oraz składowiska odpadów obojętnych.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu i sposobu stosowania przepisów o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz.U. Nr 236, poz. 1986). Przepisy o przewozie drogowym materiałów niebezpiecznych stosuje się odpowiednio do transportu odpadów niebezpiecznych spełniających określone w tych przepisach kryteria klasyfikacyjne dla zaliczenia ich do jednej z klas towarów niebezpiecznych. Przy przewozach materiałów niebezpiecznych w kraju obowiązują przepisy zawarte w załącznikach A i B do Umowy europejskiej dotyczącej międzynarodowego przewozu drogowego towarów niebezpiecznych (ADR) - *Jednolity tekst Umowy ADR* (Dz. U. Nr 30, poz. 287, z 1999 r.). Odpady zawierające azbest pochodzące z budowy, remontu i demontażu obiektów budowlanych oraz odpady izolacyjne zawierające azbest zgodnie z ADR zaliczone zostały do klasy 9 – różne materiały i przedmioty niebezpieczne, z czego wynikają określone wymagania przy ich transporcie. Posiadacz odpadów zawierających azbest, który prowadzi działalność w zakresie zbierania lub transportu odpadów, obowiązany jest do uzyskania zezwolenia na prowadzenie tej działalności. Zgodnie z ustawą o odpadach zezwolenie wydaje, w drodze decyzji starosta, właściwy ze względu na miejsce siedziby lub zamieszkania posiadacza odpadów. Transportujący odpady niebezpieczne obowiązany jest do posiadania karty ewidencji odpadu, dokumentu obrotu odpadami niebezpiecznymi i dokumentu przewozowego materiałów niebezpiecznych według wymagań ADR.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 10 sierpnia 2005 r. w sprawie kursów dokształcających dla kierowców pojazdów przewożących towary niebezpieczne (Dz. U. Nr 187, poz. 1571). Określa szczegółowe

wymagania w stosunku do podmiotów prowadzących kursy doszkalcające oraz wzory zezwoleń na ich prowadzenie.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie świadectwa dopuszczenia pojazdu do przewozu niektórych towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 237, poz. 2011). Określa szczegółowe warunki i tryb wydawania świadectwa dopuszczenia pojazdów do przewozu towarów niebezpiecznych, jego wzór i sposób wypełnienia.

Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 marca 2003 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących lokalizacji, budowy, eksploatacji i zamknięcia, jakim powinny odpowiadać poszczególne typy składowisk odpadów (Dz. U. Nr 61, poz. 549). Określa m.in. wymagania dotyczące składowania dla odpadów zawierających azbest, wymienionych w katalogu odpadów oznaczonych kodami: 17 06 01* i 17 06.05*.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r w sprawie informacji dotyczących bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia (Dz. U. Nr 120, poz. 1126). Rozporządzenie ustala obowiązek sporządzenia wymaganego planu również dla robót prowadzonych z wyrobami zawierającymi azbest.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 października 2003 r w sprawie wymagań w zakresie wykorzystywania i przemieszczania azbestu oraz wykorzystywania i oczyszczania instalacji lub urządzeń, w których był lub jest wykorzystywany azbest (Dz. U. Nr 192, poz. 1876). Rozporządzenie ustala obowiązki właścicieli wszystkich miejsc, gdzie były lub są wykorzystywane wyroby zawierające azbest, a także wprowadza obowiązek inwentaryzacji tych wyrobów oraz corocznej sprawozdawczości.

ZAŁĄCZNIK NR 3

Wykaz podmiotów gospodarczych mających pozwolenie na działalność w zakresie demontażu wyrobów zawierających azbest

1. Usługi Remontowo- Budowlane

Tadeusz Zubowski

ul 11 Listopada 17

18- 105 Suraz

2.Zakład Instalacji Sanitarnych, Ogrzewania i Gazu

Leon Łukaszuk

ul. Różana 13/14

19-669 Białystok

3. Zakład Remontowo – Budowlany „ALFIX”Jerzy Kostecki

16-006 Barszczewo

Barszczewo 10

4. Przedsiębiorstwo Budowlane „ DECKER”

Czesław Frąckowiak

ul. Kraszewskiego 8/28

16-100 Kloesin

5.SEGI- AT Sp. z.o.o

02-867 Warszawa

ul. Baletowa 30

6. REMBUD

Piotr Tomanek

Kuriany 88

15-513 Białystok

7.Firma Usługowo – Handlowa

„WODPRZEM” w Toruniu

87-100 Toruń

ul. Sokola 34

8. Przedsiębiorstwo Projektowo – Wdrożeniowe

„AWAT” Sp. z.o.o

ul. Kilińskiego 9

01-476 Warszawa

9AM Trans Progres Sp.z.o.o

ul Sarmacka 7

61- 616 Poznań

10.PPHU – „ Wit” s.c.

ul. Hetmańska 67

15-727 Białystok

11Leśny Zakład Usługowy „ Lasbud” Sp. z..o.o

ul Lipowa 51

15- 959 Białystok

skr. poczt. 189

12. Przedsiębiorstwo Robót Termoizolacyjnych i Antykorozyjnych

TERMOEXPORT

ul. Żurawia 24/7

00- 519 Warszawa

13. PPHU ABBA-EKOMED Sp. z.o.o

ul. Poznańska 152

87-100 Toruń

14. Centrum Gospodarki Odpadami , Azbestu i Recyklingu „CARO”

22-400 Zamość

ul. Zamoyskiego 51

15. PHU „ ECO –AZBEST”

Export- Import

Jerzy Wejszel

ul Puskina 49

15-190 Białystok

16.Zakład Usług Produkcji i Handlu

Jan S Górliński

ul Moniuszki 85

06-200 Maków Mazowiecki

17. Przedsiębiorstwo Budowlano - Drogowe i Projektowe

„ ROB- STAN „

Stanisław kocięba

ul Mickiewicza 3

17- 300 Siemiatycze

18. Usługi Budowlane

16-010 Wasilków

ul. Czysta 22

17- 200 Hajnówka

19. AZBUD +

ul Piasta 10/6

15- 044 Białystok

20. Zakład Budowlany Czesław Szablowski

18-100 Łapy

ul. Siedleckiego 32

21 „CZYŚCIOCH” Sp.z.o.o

ul Kleberga 20

19- 691 Białystok

22. PHU „ Zmora”

ul Gajowa 57/56

Białystok

23 . Zakład Remontowo – Budowlany Oczyszczania Miasta i Dróg

Mirosław Maciejczyk

Tykocin

Łazy Małe 1

24. PHU „ Centrum „

Krzysztof Wojciechowski

ul Lipowa 20/12

Białystok

25. PHU NITMAN

Usługi Transportowe

Bogusław Witkowski

ul. Palmowa 18/ 58

Białystok

26. Zakład Budowlany Jan Roszkiewicz

16-020 Czarna Białostocka

ul. Sosnowa 11

27. PromoDom Maciej Jabłoński

Usługi Ogólnobudowlane Handel i Transport

18-100 Łapy

ul. Szpitalna 1

28. AUTO-ZŁOM Bogusław Paż

27-670 Łoniów

Przewłoka 46

29. F.H.U. „Mil” Lidia Iwacewicz

16-050 Michałowo

ul. Gródecka 42

30. Budownictwo „ALFIX” Jerzy Kostecki

15-667 Białystok

ul. Upalna 15 lok. 7

31. Przedsiębiorstwo Budowlane „DECKER”

Frąckowiak Czesław

16- 001 Kleosin

ul.. Kraszewskiego 8/28

32. Przedsiębiorstwo Produkcyjno- Handlowo- Usługowe

PLASTIMET- PANORAMA Sp. z.o.o.

05-084 Leszno

ul. Fabryczna 9

33 R&M plettac Sp. z.o.o.

63-500 Ostrzeszów

ul. Kościuszki 19

34. "ALBEKO" Sieger Sp. J

87-510 Kotowy

gm. Skrwilno

35. Transport – Metalurgia Sp. Z.o.o.

97-500 Radomsko

ul. Reymonta 62

36. "GAJWAI" P.P.H.U. Gabriel Rogut

93-150 Łódź

ul. Odyńca 24

37. Przedsiębiorstwo Budownictwa Lądowego MJ Sp z.o.o.

Reguły gm. Michałowo

ul. Graniczna 6

38 "TWÓJ DOM" Barbara i Marian Wieliczko Sp. j.

15-521 Białystok

ul. Szosa Baranowicza 60/2

40. Zakład Usługowy Blacharsko- Murarski

Andrzej Boguszewski

17- 315 Grodzisk

Czarna Średnia 102

41. T.K.J. Matuszewski Sp. J

86-300 Grudziądz

ul. Por. Krzycha 5

42. Przedsiębiorstwo Handlowo – Usługowe „JUKO” Jerzy Szczukocki

97-300 Piotrków Trybunalski

ul. 1- ego Maja 25

43. „MITBUD” s.c.

Bogdan Wysocki , Andrzej Sadowski

15-156 Białystok

ul . Wiankowo 4

44. Zakład Remontowo Budowlany Tadeusz Wiliczko

15-674 Białystok

ul. Wiankowa 4

45 .Zbigniew Niewiński

16-001 Księżyno

ul. Południowa 4/1

46. Firma Handlowo – Usługowa BUD- DACH Małgorzata Wasilewska

18-200 Wysokie Mazowieckie

ul. Sienkiewicza 14